

IETS VAN TOEN

5 jaar oorlog en meer

IETS VAN TOEN

Jan Heres

IETS VAN TOEN

Vijf jaar oorlog en meer

Copyright: Jan Heres

Auteur: Jan Heres

Druk: www.mijnbestseller.nl

Omslagontwerp: K.J. Heres

Vormgeving: J. en K.J. Heres

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deel één

In Valthermond ben ik geboren, een dorp gelegen in Drenthe. Vroeger was het een veendorp. Het is in die tijd ontstaan als een dorp waar veel turf gegraven werd. Eerst handmatig, later machinaal. Als je in die tijd door het dorp liep of fietste, zag je veel rookpluimen, ontstaan door de stoommachines, wat een prachtig gezicht was.

Het turf werd per schip vervoerd door heel Nederland. Dus moesten erin die tijd vele kanalen gegraven worden. Deze waren voor de afvoer van het turf en daardoor ontstond er als het ware een soort van 'bruggendorp.' Het aantal bruggen weet ik niet meer, maar het waren ontzettend veel.

Het dorp was verdeeld over twee kanalen, het Zuiderdiep en het Noorderdiep. Het was een veel bezocht

werkgebied door de arbeiders en vele gezinnen uit het dorp.

Soms werkten hele gezinnen in het veen, waar relatief weinig werd verdiend. De meeste mensen mochten het werk in de volle natuur graag doen, maar het was zwaar werk en lange dagen, zelfs op de zaterdagmorgen moest men werken. Vakantie kende men eigenlijk niet. Men wist niet beter, maar men was tevreden.

In de wintertijd, als het hard vroom, kon men niet werken, het veen was bevroren. Dat was voor velen een hard bestaan, want een uitkering of regeling was er niet, dus ook geen inkomen. Bovendien gingen velen naar het cafe. Wat moesten ze anders? Er was dan ook sprake van verveling. Het was dan ook een prettig idee als men weer werken kon, en dat was vaak hard nodig, want de lonen waren laag in die tijd.

Hoewel Valthermond een Drents dorp is, spreekt men hier voornamelijk Gronings, of te wel veenkoloniaals.

Mijn grootouders waren met het ontginnen van het veen, ook naar Valthermond gekomen. Ze waren kort geleden getrouwd, en ook mijn opa dacht daar een bestaan op te kunnen bouwen, wat hem wonderwel gelukt is. Hij kocht een oud huis, welke opgeknapt moest worden. Maar hij zag er wel iets in, velen niet, die vonden het veel te oud. Toen het éénmaal hersteld en verbouwd was, was men unaniem met elkaar eens, dat het een prachtige woning was geworden!

Opa had de smaak te pakken, en er werden nog twee oude woningen door hem opgeknapt, beiden met hetzelfde resultaat. En zo stonden na enkele jaren drie mooie woningen naast elkaar! Een hele prestatie, waar hij veel respect voor kreeg.

Maar met de gezinsuitbreiding ging het niet zo goed.

Grootmoeder heeft vele kinderen gebaard, doch ook helaas weer verloren. Groot was dan ook de dag dat mijn oom werd geboren. En er zouden nog twee kinderen volgen. De laatste die werd geboren, was mijn vader. De eerste gaf aan toen hij ouder werd nooit in het veen te gaan werken. En hij heeft woord gehouden. Hij is uiteindelijk postbode geworden in de stad Groningen. De tweede was een dochter, en zoals gezegd de laatste werd mijn vader. Die, toen hij het veen en het veenwerk ontdekte, meteen na zijn schoolperiode in het veen wilde werken.

De school werd makkelijk doorlopen en hij ging met opa mee om het werk in het veen te leren. Het was zijn lust en zijn leven. Hij was een rasechte veenarbeider. Nu moet ik wel zeggen dat het veenwerk mooier leek dan het was. Veel gezinsleden, meestal arbeidersgezinnen, moesten om wat te verdienen wel meewerken. De verdiensten waren laag, dus moesten ze wel meehelpen. Het kwam in die periode dan ook wel voor

dat er kinderen op het veen werden geboren, soms met nare gevolgen. Maar dat terzijde, zoals gezegd, vader was stapel op dit werk. Hij genoot elke dag van het leven in het veen. Het was hard en zwaar werk, maar hij mocht het graag doen. Toen hij zeventien jaar was, kon hij het weer voorspellen. Velen kwamen in het weekend bij hem. Ze wilden weten of het weer goed was om er op uit te gaan, of dat ze beter konden wachten? Of moesten ze een paraplu meenemen? En ik heb van horen vertellen, en later zelf mogen ervaren, dat hij het steevast goed had.

De natuur was alles voor hem, hij kon er mateloos van genieten. Maar ook het natuurlijke in de mens was bij hem aanwezig. Hij kreeg kennis aan een meisje helemaal in Steenwijk, of liever gezegd in de buurt van Steenwijk. Hij ging meestal in de weekends naar haar toe. Het zal wel meestal een dag geweest zijn, want in die tijd waren ze niet zo spontaan als vandaag de dag, wat het logeren betreft. Maar in elk geval om kort te

gaan, hij is uiteindelijk met haar getrouwd en in de veenstreek gaan wonen. Niet iedereen van de familie was daar gelukkig mee. Hun kind zover weg. Hoe moest je daar komen? Auto's waren er niet, of nauwelijks. Maar zij wil het graag zo, en ondanks alle tegens zijn ze met elkaar getrouwd. En ik heb vaak horen zeggen, dat het een leuk stel was. Ze zijn in één van opa's huizen gaan wonen.

Het is ongeveer in die tijd dat opa bericht krijgt dat er een kerkhof komt. Mede door zijn inzet, is deze er gekomen. Opa is er zeer content mee. Het aankomende jaar zullen de werkzaamheden beginnen.

Het onlangs getrouwd stel was verliefd op elkaar, en menigeen heeft dat erkent. Groot was hun geluk dat er binnen korte tijd een kleine geboren zou worden. Maar helaas is dit kind, waarnaar zo vreselijk werd uitgezien, levenloos geboren. Dit tot ieders verdriet, niet alleen bij de ouders, ook bij de grootouders. Zo zijn er meerdere

kinderen levenloos geboren. In die tijd kwam dit helaas vaak voor.

Zo om en nabij deze tijd gebeurde het dat er een storm in de nacht was, een nogal zware storm. Er zijn die nacht heel veel dakpannen gesneuveld. Zo ook bij opa. En deze moesten de dag daarop weer aangebracht worden. Opa zou de klus wel even klaren. Helaas stormde het nog steeds en het was koud. Opa had zich niet warm genoeg aangekleed en heeft toen door dat werk een longontsteking gekregen. Uiteindelijk is hij daaraan overleden. Hij was toen negenenvijftig jaar. Grootmoeder heeft hier veel verdriet van gehad. Zij bleef alleen achter in het grote huis. Nu moest ze de huizen die ze bezat, zelf gaan runnen, wat de huur betreft, en ook bepalen wie er kwamen te wonen. Ze heeft dit goed opgepakt na de dood van opa. Ze zorgde dat er, als een woning leeg kwam, een oudere persoon geplaatst zou worden, en na verloop van tijd had ze nog alleen huurders van haar leeftijd, het waren alle, oude

dames, en ze waren alleen. Hun mannen waren overleden. Gelukkig voor haar, kon ze goed met deze huurders overweg.

Grootmoeder had echter een gebrek. Ze had nooit geleerd, ze was vaak thuis gebleven van school, haar moeder was nogal ziekelijk, die is ook op jonge leeftijd overleden. Toen moest grootmoeder het gezin runnen. Ze kon lezen noch schrijven. Maar dat is nooit een handicap voor haar geweest. Tenminste na een tijdje. Zij kon namelijk niet tekenen, ik bedoel ondertekenen. Vader heeft toen een handtekening voor haar gemaakt, en dat moest ze natekenen. Daar heeft ze op geoefend, en later ging het haar makkelijk af, het ondertekenen van diverse formulieren. Ja, ze was er trots op dat ze haar handtekening kon zetten!

Uiteindelijk ben ik geboren. Maar dat ging beslist niet zo gemakkelijk. Er zijn ook vele miskramen aan vooraf gegaan, voor mijn geboorte gevierd kon worden. Maar

toen is er dan ook werkelijk feest gevierd. Een flinke baby, zeg maar gerust een dikke baby, maar wel een met een behoorlijke nieuwsgierigheid. Ik besepte niet alles, maar enkele herinneringen zijn gebleven, zoals dat de broer van mijn vader in Groningen woonde, in de stad Groningen. Vaak gingen vader en mijn moeder daarheen. Het was altijd gezellig bij oom en tante, een heel groot verschil met het dorpsleven. Er was altijd wel iets te doen. Men verveelde zich geen moment.

Vooraf de treinreis, dat maakte veel indruk op mij! Ik kan mij dat nu na vijfentachtig jaar, nog klinkklaar herinneren. Wij kwamen, mijn ouders en ik, op het station aan in Groningen. Daar liep ik aan de hand van mijn moeder. Oom en tante waren ook aanwezig. Plotseling heb ik mijn hand uit moeders hand gerukt, en ben op de locomotief afgelopen om op mijn knieën naast de trein te gaan zitten. Met grote ogen heb ik naar die enorme machine gekeken. Dat heeft ontzettend veel indruk op mij gemaakt. Dit alles laat wel merken dat ik

mij volkomen op mijn gemak voelde, tenminste met moeder erbij. Stapel was ik op haar, dat heeft grootmoeder mij later verteld.

Ik was drie jaar, toen is zij overleden. Daar kan ik mij niet veel van herinneren. Misschien is het maar beter zo. Alhoewel ik nog wel enkele gebeurtenissen van die nacht dat zij is overleden weet. Zoals dat er een enorme drukte in onze kamer was. Ik lig in mijn ledikantje en kan mensen, vooral verpleegsters, nog voor de geest halen. En 'zie' nog het wit (waarschijnlijk een verpleegster). Deze momenten heb ik geprobeerd te vergeten, maar dat is mij nu na vijfentachtig jaar niet gelukt. Mijn moeder is in de kraam gestorven.. Voor een ieder een groot verlies. Moeder was erg geliefd in het dorp. Dit is mij door vele mensen later verteld.

Nu mijn moeder er niet meer is en mijn vader toch werken moet, wordt ik bij mijn grootmoeder geplaatst. Zij zal mij verder opvoeden.

Ook aan deze tijd heb ik herinneringen, namelijk over mijn vader, hij noemde mij; 'mijn poeterloeksie' en ging als hij thuiskwam van zijn werk, met en voor mij zingen. Ik heb dat toen als heel gezellig ervaren.

Het was best wonen bij mijn grootmoeder, maar wel erg veel controle. Niet dat mij het deerde, ik wist niet beter. En het zal ook beter voor mijn ontwikkeling zijn, maar ik heb toch later ervaren, dat ik te beschermt ben opgevoed. Dit is absoluut geen aanval op mijn grootmoeder. Zij heeft meer als haar best gedaan! En als ik er goed over nadenk, heb ik een mooie jeugd, mede dank zij haar gehad.

Ontzettend veel speelgoed kreeg ik. Een grote bromtol kan ik mij herinneren. Ja, het was voor haar een feest mij iets te geven. Maar als ik een kuchje gaf, werd direct de medicijnfles gepakt. Er waren veel medicijnen, drankjes en poeders. De keukenkast stond er vol van, allemaal medicatie. Ze was vreselijk bang dat ik ziek